

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№11

2025
noyabr

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari
08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 753 sahifa.
2025-yil, noyabr

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afarovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

JAHONDA KREATIV IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHINING UMUMIY GLOBAL TENDENSIYALARI.....	12
Ismailov Azizbek Ruzimaxmatovich	
CHORVACHILIK MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQUV VA EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHDA BOZOR INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY OMILLARI	22
Soxadaliyev Abdurashid Mamadaliyevich	
XORIJIY INVESTITSİYALAR VA IQTISODIY O'SISH O'RTASIDAGI O'ZARO TA'SIR	30
Madraximova Irodaxon Sherzodbek qizi	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA XIZMATLAR EKSPORTINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI	35
Sultonov Shodiyor Abduxalilovich, Karshiyeva Charos Mamasoliyevna	
QASHQADARYO VILOYATIDA OLIY TA'LIM VA MEHNAT BOZORI INTEGRATSIYASI ASOSIDA YUQORI MALAKALI KADRLAR TAYYORLASHNING HOZIRGI HOLATI.....	41
Haqqulov Fazliddin Faxriddinovich	
SOLIQ MA'MURCHILIGIDA XALQARO TAJRIBA ASOSIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISH.....	48
Xodjimov Xamidullo Mamirjonovich	
TIJORAT BANKLARI KREDIT PORTFELNI SAMARALI BOSHQARISH: MUAMMO VA TAKLIFLAR.....	53
Yusupov Shaxzod Maxmatmurodovich	
KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNING RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI ASOSIY OMILLAR VA IQTISODI SAMARADORLIGI TAHLILI.....	59
Axatova Shahnoza	
SANOATNING "DRAYVER" SOHALARINI RIVOJLANTIRISH	63
Mamurjonova Ruxshonabegim Farxodovna	
РОЛЬ КРЕАТИВНОЙ ИНДУСТРИИ В РЕГИОНАЛЬНОМ РАЗВИТИИ КАРАКАЛПАКСТАНА.....	69
Хошимова Камилла Навфал қизи	
РОЛЬ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА В ПОВЫШЕНИИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ОРГАНИЗАЦИЙ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ	79
Тожиева Шахноза Бобомуратовна, Расулова Дилфуза Валиевна	
АНАЛИЗ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ.....	86
Файзиёв Умуркул Шухратович	
TIKUV-TRIKOTAJ KORXONALARDA MARKETING FAOLIYATIDA ISTEMOLCHILARNI MOTIVATSIYALASH MASALALARI	97
Jalilov Jamshid G'anijonovich	
СТАНДАРТЫ КАЧЕСТВА КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ.....	103
Ўролова Севара Бехзод қизи	
BANKLARDA KAPITAL YETARLILIGI VA LIKVIDLIKNI AUDITORLIK BAHOLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	109
Narziyev Hayotjon Azamatovich	
NATIJAVIYLIKKA YO'NALTIRILGAN BudgetLASHTIRISH ORQALI FISKAL SAMARADORLIKNI OSHIRISH MASALALARI.....	115
Allakuliyev Akmal Baltayevich	
AUDITORLIK XULOSALARIDA AUDITORLARNING PROFESSIONAL MULOHAZALARNING ASOSLILIGINI ANIQLASH AHAMIYATI	120
Parpiyev Jaxongir Ilxomjonovich	
YASHIL IQTISODIYOTDA YASHIL MOLIYALASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIYOT UYG'UNLIGI.....	126
Xalikov S. X.	

TURISTIK KORXONALARDA BREND CAPITALINI BAHOLASH	131
Zufarov Akmal Gulamiddinovich	
AYOLLAR ISH BILAN BANDLIGINI OSHIRISHDA KASANACHILIKNING AHAMIYATI	141
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	148
Алимова Дилафруз	
O'ZBEKISTON UZUMCHILIK KORXONALARINING EKSPORT MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISHDA YASHIL INNOVATSIYALAR VA TEXNOLOGIYALARNING O'RNI	153
Usmonova Diyora Mahmud qizi	
RAQAMLI MOLIYAVIY XIZMATLAR TRANSFORMATSIYASI SHAROITIDA SOLIQ BOSHQARUVI SAMARADORLIGINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI	161
Radjabov Umurzoq Ablakulovich	
ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОГО СЕКТОРА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: РОЛЬ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПОВЫШЕНИИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭНЕРГЕТИКИ	165
Аллаева Г.Ж.	
THE IMPORTANCE OF STRESS TESTING AND ITS IMPLEMENTATION IN COMMERCIAL BANKS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	169
Mamatova Sevara	
MINTAQADA SANOAT KORXONALARI SALOHİYATI VA RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHNING INNOVATSION KO'RSATKICHLARI	175
Nabiyev G'ulom Abdisalomovich	
IJTIMOİY SOHA INVESTISIYA LOYIHALARINI DAVLAT–XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA MOLIYALASHTIRISHDA RISKLARNI BOSHQARISHNING XORIY TAJRIBALARI	185
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	
YASHIL BANK MAHSULOTLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH ISTIQBOLLARI	189
Mahmudov Ulug'bek Davronovich	
KICHIK BIZNESDA XUSUSIY VA UMUMIY AXBOROT TIZIMLARI INTEGRATSIYASI	193
Navruz-zoda Layli Baxtiyorovna	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TO'G'RIDAN-TO'G'RI XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB QILISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	197
Mamatkulova Nadira Maxkamovna	
JAHON AMALIYOTIDA TASHABBUSLI BUDJETLASHTIRISHNING KONSEPTUAL YO'NALISHLARI	203
Xamidov Xabibullo Xikmatulla o'g'li	
РАЗВИТИЕ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЁТА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ МАЛОГО БИЗНЕСА КАК ФАКТОР ПЕРЕХОДА К “ЗЕЛЁНОЙ” ЭКОНОМИКЕ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	210
Бозорова Озода Рахимовна	
ТЕМИРБЕТОН КО'РРИКЛАРДАГИ BURDALANGIN BETONDAN OLINGAN CHAQIQ TOSHNI KOMPLEKS TADQIQOT QILISH	222
Salixanov Saidxon Salixanovich, Kenjayev Temurbek Olimjonovich	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKDA YASHIRIN IQTISODIYOTNI ANIQLASH USULLARI VA SOF FOYDA KO'RSATKICHIDA AKS ETISH YO'LLARI	226
Mavlyanov Muzaffar Yusupovich	
MAMLAKATIMIZ BANKLARIDA FOIZ RISKILARI MUAMMOLARI VA ILMIY-TAHLILI	230
Isakov.J.Ya	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARINI EKSPORTGA YO'NALTIRISHDA IQTISODIY BARQARORLIK TUSHUNCHASINING NAZARIY ASOSLARI VA BAHOLASH MEZONLARI	238
Faxriddinov Bahriddin	

TO'QIMACHILIK SANOATIDA SUN'IY VA KIMYOVIY TOLALARNING IQTISODIY AFZALLIKLARI	243
Raximov Furqat Jalolovich	
BUXORO VILOYATIDA CHARM-POYABZAL TARMOG'I RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH STRATEGIYASI.....	249
Rahmonov Xurshid Xayriddinovich, Atoeva Mehriqyo Ilhom qizi	
KORXONALARDA BUXGALTERIYA HISOBI VA UNI YURITISH TARTIBINI TAKOMILLASHTIRISH.....	254
M.I.Murodova	
SOLIQ SIYOSATI ORQALI AHOLI DAROMADLARINI RAG'BATLANTIRISH MEXANIZMLARI.....	258
Uzoqov Suhrobjon Do'smat o'g'li	
INNOVATSION VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA LOGISTIK XIZMATLAR KORXONALARINING IQTISODIY SAMARADORLIGI TAHLILI.....	264
Xalimov Javlonbek Shaxriyovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SOLIQ TIZIMIDA RAQAMLASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI SOLIQLARNI UNDIRISHNING METODOLOGIK MUAMMOLARI	271
Muxammadov Nodir Karimovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATIDA EKSPORTBOP MAHSULOTLAR ISHLAB CHIQARISH JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI SAMARADORLIKNI OSHIRISH	277
Boymirzayev Zokirjon Mashrabboyevich	
IQTISODIYOT VA TA'LIM BOSHQARUVI: O'ZBEKISTONDA TA'LIM BRENDINGI UCHUN IQTISODIY JIHATLAR.....	282
Dilfuza Shokirova	
OLIY TA'LIM SOHASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	291
Raximjonova Shohsanam Baxodirovna	
O'ZBEKISTON BANKLARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANI INSON KAPITALI RIVOJI BILAN UYG'UNLASHTIRISH: INSTITUTSIONAL YONDASHUV.....	295
Xushvaqto'v Nodirbek Nomoz o'g'li	
SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA MOLIVAVIY STRESS-TEST TIZIMINI YARATISH METODOLOGIYASI	299
Zaynutdinov Ismoil Samariddin o'g'li	
HOZIRGI SHAROITDA BANK FAOLIYATIDA RISKLARNI BOSHQARISH TIZIMINING INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI	303
Malikova Dilrabo Muminovna, Shakarova Kumush Faxriddin qizi	
ENSURING SECURITY IN THE DIGITAL WORLD: HOW THE INSURANCE INDUSTRY CAN COUNTER CYBERATTACKS	308
D.D. Omonova	
JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A'ZO BO'LISH JARAYONIDA Budget-SOLIQ SIYOSATINI ISLOH QILISH MASALALARI	314
Hojiakbar Zaynabidinov	
SILINDRSIMON KAMERADA QATLAMLI CHIGITLAR AYLANMA HARAKATINING TAHLILI.....	319
No'monov Mirjalol Abdumalik o'g'li	
IPAKCHILIK KLASSTERLARI ASOSIDA TARMOQNI O'RTA MUDDATLI RIVOJLAN TIRISH STRATEGIYASI.....	325
Xudoykulov Mamarasul Radjabovich	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA UZOQ MUDDATLI AKTIVLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH.....	332
Shermatov Sirojiddan Xaydarovich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM IQTISODIYOTINING RAQAMLI MARKETING ORQALI RIVOJLANISH YO'LLARI.....	335
Egamberdiyev Muzaffar	
РОЛЬ ЦИФРОВЫХ РЕШЕНИЙ В РЕАЛИЗАЦИИ ПРОЕКТА «БЕЗОПАСНЫЙ ГОРОД»	339
Иминов Акбаржон Одилжонович	

IQTISODIY TIZIM VA INSON QADRIYATI: KAPITALIZM VA GUMANIZM O'RTASIDA	345
Raxmatullayev Sarvar Nazar o'g'li, Abdukarimova Muborak Sharaf qizi, Madrakhimova R. G.	
O'ZBEKISTONDA QULAY INVESTITSIYA MUHITINI SHAKLLANTIRISH VA INVESTITSİYALAR JALB ETISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	350
Yusupov Muxiddin Soatovich	
KONSOLIDATSIYALASHGAN MOLIVAVIY HISOBOT MA'LUMOTLARINI TAHLIL QILISH MASALALARI	358
Avazov Ilhom Ravshanovich	
YANGI TUZILISHLI IKKI QATLAMLI TRIKOTAJ TO'QIMALARINI OLISH USULLARI	363
S. Saparova, M. Musaeva, M.Mirsadikov, M.Mukimov	
KVANT MUHITIDA AXBOROTNI HIMOYALASHGA XIZMAT QILUVCHI MULTIPLEKSER TUZILMASI	370
Safoev Nuriddin Najmiddin o'g'li	
ERKIN IQTISODIY HUDUDLAR: KO'P QATLAMLI IQTISODIY MEXANIZMLAR, INNOVATSION INFRATUZILMA VA INSTITUSIONAL UYG'UNLIKNING KONSEPTUAL TAHLILI	377
Kuziev Ravshan Ramazonovich	
SANOAT HAMKORLIGINING ILG'OR TAJRIBALARI VA ULARNI O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA INTEGRATSIYA QILISH YO'LLARI	385
Boyurayev Olimjon Urayimovich	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISH MASALALARI	392
Akbarov G'ayratjon Ne'madjonovich	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI QO'NG'IROT TUMANIDA YILQICHILIK VA TUYACHILIKNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARINI ARIMA MODEL ASOSIDA PROGNOZLASH	396
Sabit Gabbarov Nietali'evich	
MAKTABGACHA TA'LIM MUASSALARIDA AUTSORSING FAOLIYATINI MOLIVALASHTIRISHDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR	402
Xamidov Anis Choriyevich	
NEXUS BETWEEN RENEWABLE ENERGY USE AND GDP GROWTH IN UZBEKISTAN	407
Xalimjonov Nurbek Ulug'bek o'g'li, Toxirov Shodiyor Zafar o'g'li, Jumamuratov Sultanbek Ilyasovich	
MOLIVAVIY SALOHİYATNI OSHIRISHDA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB QILISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI	415
Akishova Shaxnoza Davlet qizi	
O'ZBEKISTON O'RMON XO'JALIGIDA INNOVASION MOLIVALASHTIRISH: NORMATIV TAYANCH, BOZOR INSTRUMENTLARI VA EKOTIZIM XIZMATLARI	420
Mamatqulova Muxlisaxon Mamirjanovna	
SERVIS IQTISODIYOTIDA ISH BILAN BANDLIK SHAKLLARI TRANSFORMATSIYASINI TADBIQ QILISHGA METODOLOGIK YONDASHUV	425
Abdusaidov Akmal Abduvaliyevich	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA TURIZMNING O'RNI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	431
Kuymuratova Matlubaxon Abdimanabovna	
МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ «ЗЕЛЁНОГО» ФИНАНСИРОВАНИЯ В БАНКОВСКОМ СЕКТОРЕ	436
Мирдовидов Бахтиер Кобилович	
MILLIY IQTISODIYOT UCHUN INVESTITSIYA RESURSI SIFATIDA UY XO'JALIKLARI JAMG'ARMALARINI RIVOJLANTIRISH	443
Bayxonov Baxodirjon Tursunbayevich	
AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TIZIMLARI HIMOYA VOSITALARINI SUN'IY INTELLEKT BILAN INTEGRATSIYALASH MUAMMOLARI	448
Bozorov Suhrobjon Mumin o'g'li	

SANOAT KORXONALARIDA KPI TIZIMINI JORIY QILISHNI TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	453
Tursunov Orifali Samandarovich	
IQTISODIY BARQARORLIKGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	457
Abdullayeva Sevaraxon Xasanovna	
ZARAFSHON MINTAQASI HUDUDLARIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHALARI O'RTASIDAGI MUTANOSIBLIKNI TA'MINLASH ISTIQBOLLARI	463
Murtazayev Isabek Bazarbayevich	
YUQORI SAMARALI PAXTA TOZALAGICHDA MAYDA IFLOSLIKLARNI AJRATISH JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISH VA UNING OPTIMAL PARAMETRLARINI MATEMATIK MODELASHTIRISH ASOSIDA ANIQLASH.....	471
Mirzakarimov Mirsharoffiddin Mirzaabdurahimovich	
MAHSULOTLAR RAQAMLI PASPORTI EKOTIZIMI VA UNI SHAKLLANTIRISH OMILLARI.....	478
Avloqulova Sadoqat Sobirjon qizi	
ВЛИЯНИЕ РАЗЛИЧНЫХ МОЮЩИХ СРЕДСТВ И МЕТОДОВ НА ПОКАЗАТЕЛИ КАЧЕСТВА НАТУРАЛЬНЫХ ШЕРСТЯНЫХ ВОЛОКОН.....	484
Собиров ДаниёрХолмуродович	
СТРУКТУРНАЯ МОДЕЛЬ ЦИФРОВОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПЕДАГОГОВ В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ.....	490
Киличева Феруза Бешимовна	
KICHIK BIZNESNING BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHINI TA'MINLASHDA SAMARALI OMILLARDAN FOYDALANISH NAZARIYASI	495
Imomnazarov Xurshid Ozodbekovich, Zakirova Gulnora Mirzaliyevna	
TIJORAT BANKLARIDA MOLIVAVIY BARQARORLIKNI BAHOLASH INDIKATORLARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	499
Abdusalamov Olimjon Eshmirzayevich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM SOXASIGA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MEXANIZMINI TA'SIRI.....	504
Yuldashev Kodirjon Mamadjanovich	
O'ZBEKISTONDA DAVLAT BUDJETI XARAJATLARINING SAMARADORLIGINI BAHOLASH METODLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	508
Shernayev Akbar Aqmirzayevich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI KAMAYTIRISH YO'LLARI	514
Adilov Mirkomil Miralimovich	
IDORALARARO INTEGRATSIYANING NAZARIY MODELLARI VA UNING DAVLAT BOSHQARUVIDAGI AHAMIYATI	520
Ashirov Jamolbek Shuxrat o'g'li	
MO'RT MATERIALLARNI MEXANIK KESIB ISHLOV BERISHDA ASBOB YUZASIDA KUZATILADIGAN YEYILISH	526
Allanazarov Akmal Abdulxaqovich, Axmedov Azamat Xaitovich, Shakirov Shuhrat Musayevich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SOLIQ MONITORING TIZIMINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	530
Lukmanov Kahramon Abdurahmanovich	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MARKETING FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA TAKOMILLASHTIRISH BO'YICHA XORIJIY TAJRIBALAR	534
Yuldashov Isomiddin Sidiqovich	
KICHIK BIZNESNI MOLIVAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDA TIJORAT BANKLARINING KREDIT SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	540
Norqobilova Nargiza Abdiqudirovna	

PNEVMOTRANSPORT TIZIMIDAGI PNEVMOQUVUR TIRSAK MATERIALINI YAXSHILASH ORQALI PAXTA SIFATIGA TA'SIRINI O'RGANISH	546
Boltabayev Bekzod Egamberdiyevich	
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARINING EKOLOGIK AKTIVLARINI HISOBGA OLISH	549
Mirzayev Komiljon Abdullajonovich	
DEHQON XO'JALIKLARIDA YER RESURLARIDAN FOYDALANISHNING EKOLOGIK XAVFSIZLIGI VA UNING BAHOLASH USULLARI.....	553
Axmatov Abutolibxon Ochilxon o'g'li	
XUSUSIYLASHTIRILGAN KORXONALARDA KORPORATIV BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI MOLIVAVIY NATIJADORLIKNI OSHIRISH YO'LLARI	557
Asomidinova Moxigulbonu Oybek qizi	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSION JOZIBADORLIKNING ORTIB BORISHI JAHON MIQYOSIDA JORIY ETILAYOTGAN BUSINESS READY REYTINGIDAGI BAHOLASH NATIJALARIDA YAQQOL NAMOYON BO'LMOQDA.....	562
Platov Dilshod Xaqberdiyevich, Raxmonov Doniyor Ixtiyorjon o'g'li, Ortiqova Niginabonu Alisher qizi, Raxmonov Jo'rabek Hamroyevich	
QISHLOQ XO'JALIGI SOHASIDA INVESTITSIYADAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI VA RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASI.....	570
Nilufar Mengqobilovna Xudayberdieva	
MAGNEZIAL BOG'LOVCHI MATERIALLAR ISHLAB CHIQRISHDA SANOAT CHIQINDILARNI FOYDALANISHNING DUNYO VA O'ZBEKISTON MIQYOSIDAGI HOLATI	574
Rahimjon Jalilov Ravshanbek o'g'li, Orazimbetova Gulistan Jaksilikovna	
KORXONALAR ISHLAB CHIQRISH POTENSIALINING XUSUSIYATLARI VA UNDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	578
Jalilov Bahrom Sotiboldievich	
O'ZBEKISTONDA INKLYUZIV SUG'URTA INSTITUTINING RIVOJLANISH ZARURATI VA UNING IJTIMOY-IQTISODIY AHAMIYATI.....	583
Ravshanova Mohinur O'rolovna	
INNOVATIVE APPROACHES TO IMPROVING STUDENTS' DIGITAL COMPETENCE	588
Jalqasbayev Sultanbek Tayrbek uli	
KREATIV TURIZMDA YANGI TAJRIBALAR YARATISH: IJODIY KLASSTERLAR, MAHALLIY HUNARMANDCHILIK VA IMMERSIV TEXNOLOGIYALAR ROLI	593
Hamzayeva Dilfuza Samarovna	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARI EKSPORT SALOHİYATINI BOSHQARISHNING ZARURIYATI VA AHAMIYATI	599
Salimjonova Zilolaxon Salimjon qizi	
O'ZBEKISTONDA "YASHIL" IQTISODIYOTGA O'TISHNI QO'LLAB-QUVVATLASH UCHUN FOYDALANILADIGAN MOLIVAVIY MAHSULOTLAR	605
Nazarova Umida Mamadali qizi	
CREDIT RISK MANAGEMENT AND PROFITABILITY OF COMMERCIAL BANKS IN AN EMERGING MARKET: THE CASE OF UZBEKISTAN	609
Ruzmamat Khudayberganov Shokirjon ugli, Sobirov Yuldoshboy Ruzimboevich, Nodirbek Fayzullaev Baxtiyor Ugli	
PAXTA XOMASHYOSIDAGI IFLOSLIKLARNI TOZALASHDA UNUMDORLIKNI OSHIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OPTIMAL PARAMETRLARNI ANIQLOVCHI MATEMATIK MODEL.....	616
Karimov Abdusamat Ismonovich, Imomnazarova Nurjaxon	
ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОЕ ПАРТНЕРСТВО КАК ИНСТРУМЕНТ МОДЕРНИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ДОШКОЛЬНОГО И ОБЩЕГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	621
Муродбек Болтабоев	

YOSHLAR TADBIRKORLIGINI MOLİYALASHTIRISHDA MAVJUD MUAMMOLAR VA KAMCHILIKLAR	626
Valiev Umid Gulamovich	
TURIZM SOHASIDA MARKETING STRATEGIYALARINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	631
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna	
HR MARKETING STRATEGIYALARINING KORXONA SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	635
Adilova Zulfiya Djavdatovna	
ISHLAB CHIQARISH KORXONALARIDA MARKETING TADQIQOTLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	641
Musayeva Shoirazimovna	
ЭМПИРИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ЗРЕЛОСТИ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЁТА И ЦИФРОВИЗАЦИИ В МАЛОМ И СРЕДНЕМ БИЗНЕСЕ УЗБЕКИСТАНА	646
Джуманиязова Сабина Михайловна	
MAMLAKATIMIZDA INKLYUZIV TURIZMNI RIVOJLANTIRISH: ISTIQBOLLAR VA STRATEGIK YO'NALISHLAR	654
Maxmudova Aziza Pirmamatovna	
SYNTHESIS OF FLAME-RESISTANT NANOCOMPOSITE COATINGS, THEIR THERMO-MECHANICAL PROPERTIES, AND PRACTICAL APPLICATION IN THE EVALUATION OF HEAT RESISTANCE	658
Tosheva Dilfuza Farxodovna, Siddikov Ikrom Iminjonovich, Rakhimov Firuz Fazlidinovich	
TELEKOMMUNIKATSIYA KORXONALARI FAOLIYATIDA RAQAMLI TEXNIKA VA TEXNOLOGIYALARNING O'RNI	663
Xusanov Durbek Nishanovich	
ИССЛЕДОВАНИЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ЖЕЛЕЗОБЕТОННОЙ ТОНКОСТЕННОЙ КОНСТРУКЦИИ С ГРУНТОВЫМ МАССИВОМ В УСЛОВИЯХ ПОЛЗУЧЕСТИ	667
Уринов Адхамджан Акбарович	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING INVESTITSIYA LOYIHALARINI MOLİYALASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	673
Qurbonov Nuriddin Ro'ziqulovich	
BOLALAR KIYIMI TEXNOLOGIYASIDA XAVFSIZLIK TALABLARI	679
Ergasheva Rashida Abdug'anievna	
AUDITNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA HISOBOT SANASIDAN KEYINGI HODISALAR AUDITI	683
Muydinov Erkin Djamaldinovich	
YANGI KELAJAK UCHUN RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QAMRAB OLISH: IMKONIYATLAR VA MUAMMOLAR	689
Jalilov Sherzod Kaxramanovich	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARI RAQOBATBARDOSHLIGINI KO'P OMILLI BOG'LANISHLAR ASOSIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISH YO'LLARI	693
Xonkeldiyeva Komilaxon Ravshanjon qizi	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MEHNAT BOZORI VA BANDLIKNING TRANSFORMATSIYASI: GLOBAL TENDENSIYALAR VA ISTIQBOLLAR	697
Bustonov Mansurjon Mardonakulovich	
К ВОПРОСУ РАСЧЕТА ПАРАМЕТРОВ КРОМОК ПРИ ВЫСОКОЧАСТОТНОЙ СВАРКИ ТРУБНОЙ ЗАГОТОВКИ ИЗ ФЕРРОМАГНИТНОГО МАТЕРИАЛА	704
Заиркулов Элёр Ёқубжон ўғли	
TO'QIMACHILIK SANOATIDA XARAJATLARNI KAMAYTIRISHGA UMUMIY YONDASHUVLAR	708
Saidova Kamola Xoshimovna	

ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ И МЕТОДЫ УПРАВЛЕНИЯ ЗАТРАТАМИ НА ПРОИЗВОДСТВО ПРОДУКЦИИ	713
Минутдинова Лилия Тагировна	
RIVOJLANGAN DAVLATLARDA EKSPORT SALOHİYATIDAN SAMARALI FOYDALANISHNING INSTITUTIONAL VA TARKIBIY OMILLARI EMPIRIK TAHLILI	719
Raximov To'xtabek Jumaboyevich	
BOZOR IQTISODIYOTIDA ISH HAQI, FOYDA, FOIZ VA RENTA DAROMADLARI TAHLILI	724
Sayitbayev Shermirza Datkamirzayevich	
QISHLOQ XO'JALIGIDA XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARNING MARKETING VA LOGISTIKA FAOLIYATINI BOSHQARISH.....	728
Djurayev Bekzod Bekmatovich	
ELEKTRON TIJORATDA MA'LUMOTLAR (BIG DATA) VA SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA RAQOBAT USTUNLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI	733
Baymuradov Shoxrux Mahmudovich	
SUG'URTA TASHKILOTLARI FAOLIYATINING NAZARIY ASOSLARI, MOHIYATI, ZARURLIGI VA VUJUDGA KELISH SHART-SHAROITLARI	738
Yakubov Dilshod Kamildjanovich	
ILG'OR XORIJ TAJRIBALARIDAN O'ZBEKISTON AMALIYOTIDA FOYDALANISH IMKONIYATLARI.....	745
Shodmonov Bahodir Sherkulovich	

ILG'OR XORIY TAJRIBALARIDAN O'ZBEKISTON AMALIYOTIDA FOYDALANISH IMKONIYATLARI

Shodmonov Bahodir Sherkulovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Mintaqaviy iqtisodiyot kafedrası

Mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada rivojlanayotgan mamlakatlarda paxta-to'qimachilik klasterlari orqali investitsion faoliyatning o'ziga xos xususiyatlari, tarmoqning barqaror rivojlanishi va global bozorga integratsiyalashuvi kompleks tahlil qilinadi. Tadqiqot Misr, Eron, Bangladesh, Indoneziya va Qozoqiston kabi mamlakatlar tajribasini tahlil qilgan holda, klasterlashuv orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, eksport salohiyatini kuchaytirish, ish o'rinlarini yaratish va innovatsion texnologiyalarni joriy etish mexanizmlarini yoritadi.

Maqolada, shuningdek, O'zbekistonning paxta-to'qimachilik sanoatini rivojlantirish amaliyotida Xitoy, Braziliya, Turkiya, AQSh, Pokiston, Hindiston, Misr va Bangladesh kabi yetakchi davlatlarning ilg'or klaster yondashuvlarini qo'llash imkoniyatlari tahlil qilinadi. Statistika ma'lumotlar, xomashyo va tayyor mahsulotlar eksporti, global bozor hajmi va raqobatbardoshlik ko'rsatkichlari asosida tahlil olib borilgan.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, paxta-to'qimachilik klasterlari orqali investitsiyalarni jalb qilish va texnologik modernizatsiyani amalga oshirish milliy iqtisodiyotning o'sishiga, eksport salohiyatini kengaytirishga va ish o'rinlari yaratishga sezilarli hissa qo'shadi. Shu bilan birga, mahalliy va global bozor xavflarini kamaytirish, turli xomashyo va tayyor mahsulotlarni diversifikatsiya qilish, zamonaviy va sintetik materiallarni ishlab chiqarish, kadrlar tayyorlash hamda mahsulot sifatini oshirish orqali klasterlarning uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta'minlash mumkin.

Kalit so'zlar: paxta-to'qimachilik sanoati, klaster yondashuvi, investitsion faoliyat, eksport salohiyati, innovatsion texnologiyalar, global bozor, ishlab chiqarish samaradorligi, diversifikatsiya.

Abstract. This article presents a comprehensive analysis of the unique features of investment activities in cotton-textile clusters in developing countries, the sustainable development of these networks, and their integration into the global market. The study examines the experiences of countries such as Egypt, Iran, Bangladesh, Indonesia, and Kazakhstan, highlighting mechanisms through which clustering enhances production efficiency, strengthens export potential, creates employment opportunities, and facilitates the introduction of innovative technologies.

The article also analyzes the potential for applying advanced cluster approaches from leading countries—such as China, Brazil, Turkey, the United States, Pakistan, India, Egypt, and Bangladesh—in the practice of developing Uzbekistan's cotton-textile industry. The analysis is based on statistical data, raw materials and finished goods exports, global market volumes, and competitiveness indicators.

The findings indicate that attracting investment and implementing technological modernization through cotton-textile clusters significantly contributes to national economic growth, expands export potential, and generates employment. Furthermore, by reducing domestic and global market risks, diversifying raw materials and finished products, producing modern and synthetic materials, training skilled personnel, and improving product quality, clusters can ensure long-term sustainable development.

Keywords: cotton-textile industry, cluster approach, investment activity, export potential, innovative technologies, global market, production efficiency, diversification.

Аннотация. В статье комплексно анализируются особенности инвестиционной деятельности через хлопково-текстильные кластеры в развивающихся странах, устойчивое развитие отрасли и её интеграция в глобальный рынок. На основе изучения опыта Египта, Ирана, Бангладеш, Индонезии и Казахстана раскрываются механизмы повышения производственной эффективности, укрепления экспортного потенциала, создания рабочих мест и внедрения инновационных технологий посредством кластеризации.

Также рассматриваются возможности применения передовых кластерных подходов ведущих стран — Китая, Бразилии, Турции, США, Пакистана, Индии, Египта и Бангладеш — в практике развития хлопково-текстильной промышленности Узбекистана. Анализ основан на статистических данных, показателях экспорта сырья и готовой продукции, объемах глобального рынка и индикаторах конкурентоспособности.

Результаты исследования показывают, что привлечение инвестиций и технологическая модернизация на основе хлопково-текстильных кластеров вносят существенный вклад в экономический рост, расширение экспортного потенциала и создание рабочих мест. Одновременно снижение рисков на локальных и глобальных рынках, диверсификация сырья и готовой продукции, развитие производства современных и синтетических материалов, подготовка кадров и повышение качества продукции позволяют обеспечить долгосрочную устойчивость кластеров.

Ключевые слова: хлопково-текстильная промышленность, кластерный подход, инвестиционная деятельность, экспортный потенциал, инновационные технологии, глобальный рынок, производственная эффективность, диверсификация.

KIRISH

Paxta-to'qimachilik sanoati bugungi kunda jahon iqtisodiyotining eng raqobatbardosh va yuqori qo'shilgan qiymat yaratuvchi tarmoqlaridan biri bo'lib, ko'plab davlatlar uning barqaror rivojlanishini ta'minlash uchun klasterlashuv va investitsion faollikni oshirish strategiyalarini qo'llamoqda. Xususan, Xitoy, Braziliya, Turkiya, AQSh, Pokiston va Hindiston singari yirik ishlab chiqaruvchi mamlakatlar innovatsion texnologiyalarni joriy etish, vertikal integratsiya va eksport salohiyatini kengaytirish orqali sezilarli yutuqlarga erishgan. Shu bilan birga, Misrning premium paxta brendi, Eronning import o'rnini bosish siyosati, Bangladeshning eksportga yo'naltirilgan tayyor kiyim sanoati hamda Qozog'istonning infratuzilma qo'lloviga asoslangan klaster modeli investitsiyalarni jalb qilishda o'ziga xos mexanizmlarni namoyon etadi. Mazkur davlatlar tajribasi O'zbekiston paxta-to'qimachilik klasterlarining investitsion jozibadorligini oshirish, raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish va eksport bozorlariga chuqur integratsiyalashuv uchun muhim amaliy ahamiyat kasb etadi.

2017–2024-yillarda O'zbekiston to'qimachilik va kiyim-kechak eksporti 2,5 barobarga oshib, 1,1 mlrd dollardan 3 mlrd dollarga yetdi. Shu bilan birga, eksport tarkibida ham o'zgarish kuzatilib, xomashyo yo'nalishidan qayta ishlangan va tayyor mahsulot yetkazib berishga e'tibor qaratildi. Masalan, 2017-yilda soha eksportida ip ulushi taxminan 60 %ni tashkil etgan bo'lsa, 2024-yilga kelib 40 %ga tushdi, tayyor tikuv-trikotaj mahsulotlari ulushi esa 42 %ga yetdi.

2017–2024-yillarda davlat mahalliy to'qimachilik mahsulotlarini tashqi bozorlarga yetkazib berishni qo'llab-quvvatlash va ilgari surish bo'yicha faol choralar ko'rdi. Jumladan, eksportchilarning ko'rgazmalarda va yarmarkalarda ishtirok etishi, brendlarni targ'ib qilish, ombor va savdo maydonlarini ijaraga olish xarajatlarini qoplash mexanizmlari joriy etildi.

Natijada, eksport geografiyasini diversifikatsiya qilish doirasida O'zbekiston to'qimachilik mahsulotlari yetkazib beriladigan tashqi bozorlar soni 65 tadan 74 tagacha kengaydi.

Shuningdek, xorijga yetkazib beriladigan mahsulot nomenklaturasi ham kengaydi: 2024-yilda to'qimachilik va kiyim-kechakning 119 ta tovar turi eksport qilingan bo'lsa, 2017-yilda bu ko'rsatkich 92 ta nomdan iborat edi. Bu esa mahalliy to'qimachilik sanoati faqat avvaldan ishlab chiqarilayotgan mahsulot hajmini oshirish bilan cheklanmasdan, balki tovar turlarini kengaytirib, yangi mahsulot turlarini o'zlashtirganini ham ko'rsatadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ushbu mavzuga bag'ishlangan ilmiy izlanishlar ko'plab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan olib borilgan va ushbu olimlarning ilmiy izlanishlari hamda tahliliy natijalariga asoslanib mamlakatimiz paxta sanoatiga ilg'or xorijiy davlatlar tajribasini tatbiq etishimiz mumkin. Mahalliy olimlarlarda, Sh. Rasulov (2018) O'zbekistonda paxta-to'qimachilik klasterlari orqali investitsiya samaradorligini oshirish va eksportni diversifikatsiya qilish strategiyalarini tahlil qilgan bo'lsa, N. Karimov (2020) paxta-to'qimachilik tarmog'ida yangi texnologiyalarni joriy etish va ishchi kuchini optimallashtirish imkoniyatlarini o'rgangan hamda O. Tursunov (2022) O'zbekistonning xalqaro bozorga integratsiyasi uchun klasterlar asosida eksportni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini taklif qilgan. Xorijiy olimlar ham ko'plab ilmiy izlanishlar olib borgan bo'lib, bulardan S. Rosenfeld (2015) klasterlarni hududiy iqtisodiy integratsiya va innovatsion rivojlanishda samaradorlikni oshiruvchi mexanizm sifatida baholagan, Nastin (2017) — agroklastar tushunchasi va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishning klaster yondashuvi orqali amalga oshirilishini tahlil qilgan. F. Gereffi (2018) global to'qimachilik va kiyim-kechak bozoridagi qiymat zanjiri va rivojlangan davlatlar tajribasini o'rgangan hamda J. Humphrey (2021) global tekstil bozoridagi innovatsiyalar va klaster asosida samaradorlikni oshirish tajribasini tahlil qilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda ma'lumotlar xalqaro tashkilotlar hisobotlari, rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlar statistik bazalari, normativ-huquqiy hujjatlar hamda ilmiy nashrlardan olindi. Olingan axborotlar qiyosiy, tizimli va mantiqiy tahlil usullari yordamida qayta ishlanib, ilg'or xorij tajribalarini O'zbekiston amaliyotiga moslashtirish imkoniyatlari baholandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

So'nggi yillarda to'qimachilik va kiyim-kechak eksporti sust o'sish dinamikasini namoyon etgan. Ishlab chiqarish va investitsiyalar o'sishiga qaramay, so'nggi yillarda tarmoqda shakllangan modelning o'sish sur'atlarida ma'lum sekinlashish kuzatilmoqda.

Bu holat tarmoqda mavjud ishlab chiqarish-xo'jalik munosabatlarini takomillashtirish yoki qayta ko'rib chiqish zaruratini taqozo etmoqda. Bundan tashqari, o'rta muddatli istiqbolda hal etilishi lozim bo'lgan qator rivojlanish masalalari ham kun tartibida qolmoqda:

1. Xavf-xatarlar va asosiy bozorlarga bog'liqlikni kamaytirish maqsadida eksport geografiyasi va nomenklaturasini diversifikatsiya qilish. Bunda asosiy xaridor davlatlarda paxta ip-kalava importining joriy yilda kamayishi yaqqol misol bo'ladi. 2025-yilning yanvar–iyul oylarida Xitoy paxta ip-kalava import hajmini 20 %ga qisqartirib, 2,2 mlrd dollardan 1,7 mlrd dollarga tushirdi, Turkiya esa 52 %ga qisqartirib, 340 mln dollardan 165 mln dollarga yetkazdi. Shu munosabat bilan O'zbekiston mahsulotlari ham ta'sir ko'rsatdi va ushbu mamlakatlarga ip eksport hajmi pasaydi.

Yaqin qo'shni mamlakat bo'lishiga qaramay, mintaqaviy mamlakatlar bozori hali ham yetarlicha o'zlashtirilmagan. 2024-yilda chegaradosh mamlakatlar tomonidan to'qimachilik va kiyim-kechak importi 5,2 mlrd dollarni (shundan kiyim-kechak 2,5 mlrd dollar) tashkil etgan bo'lsa, O'zbekistonning bu mamlakatlarga eksporti 276 mln dollarni yoki ularning import hajmining 5 %ini tashkil etdi.

2017–2024-yillarda to'qimachilik va kiyim-kechak eksporti Yevropa mamlakatlari bozorlariga 2 barobarga oshgan bo'lsa-da, hali yetarlicha yuqori emas — tarmoq eksportining taxminan 5 %ini tashkil etmoqda.

Ushbu yo'nalish doirasida mahalliy mahsulotlarni xalqaro standartlar va maqsadli bozorlar talablariga muvofiq sertifikatlashga alohida e'tibor qaratilishi zarur. Prezident O'zbekiston tomonidan belgilangan rejalarga ko'ra, bunday sertifikatlariga ega korxonalar soni 300 taga yetkaziladi.

2. Tarmoqni barqaror rivojlantirishning kelgusi bosqichi uchun smes, sintetik va zamonaviy to'qimachilik materiallari ishlab chiqarishni yanada oshirish, turli ko'rinish, dizayn va uslubdagi kiyim-kechakning keng turlarini o'zlashtirish juda muhim ahamiyat kasb etadi.

Masalan, O'zbekiston Prezidenti yig'ilishda ta'kidlaganidek, mahalliy sanoat uchun sintetik/kimyoviy xomashyo (tolalar, ip, matolar va boshqalar) yetishmovchiligi mavjud. 2024-yilda bunday mahsulotlar importi 315 mln dollarni tashkil etgan bo'lib, shuning 62 %i Xitoydan keltirilgan.

Korxonalarni qo'shimcha qiymat zanjirini rivojlantirishga undashning ahamiyati katta. Shu nuqtayi nazardan, yaqinda O'zbekiston Prezidenti tomonidan klasterlarga berilayotgan talablarga e'tibor qaratish lozim: klasterlarda tola qayta ishlash quvvatlari mavjud bo'lishi shart. Shu bilan birga, bildirilganidek, "tola qayta ishlash quvvatlariga ega bo'lmagan klasterlar ip ishlab chiqaruvchi korxonalar bilan samarali hamkorlikni yo'lga qo'yishi kerak".

3. Potensial kadrlar tanqisligi talabini to'ldirish ham e'tiborni talab qiladi. Sanoat rivojlanib, jahon bozoridagi ishtirokini kengaytirgani sari, muhandislar va texnologlardan tortib marketologlarga bo'lgan turli ixtisosliklarga tobora ko'proq ehtiyoj sezila boshlaydi.

4. Eng muhim masalalardan biri — sanoat samaradorligi va raqobatbardoshligini oshirishdir. Mahalliy to'qimachilik va tikish sanoatida mehnat unumdorligi nisbatan past bo'lib, buni tekstil va kiyim ishlab chiqaradigan yirik davlatlar bilan solishtirganda aniq ko'rish mumkin.

Mamlakat tomonidan korxonalarni ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga, xarajatlarni va mahsulot qiymatini kamaytirishga undash mexanizmlarini joriy etish maqsadga muvofiq. Bu esa ishlab chiqarish samaradorligi sohasida konsalting xizmatlari bozorini rivojlantirish uchun shart-sharoit yaratish orqali amalga oshirilishi mumkin.

Shu yo'nalishda korxonalarni infratuzilmani umumiy yaratish va undan foydalanish, resurslarni qayta ishlash, kadrlarni tayyorlash va ularning malakasini oshirish masalalarida hamkorlikka undash, shuningdek, yagona resurs va infratuzilma platformalarini shakllantirishga intilish ham talab etiladi.

Dunyo tajribasi va O'zbekiston amaliyotida qo'llash uchun keng imkoniyatlar mavjud. Jumladan, Xitoy tajribasining asosiy yondashuvlari quyidagilardan iborat. Masalan, paxta-to'qimachilik sanoatini vertikal

integratsiya asosida rivojlantirish (paxta yetishtirish → ip-gazlama → tayyor kiyim-kechak). Klasterlarga soliq imtiyozlari, eksport subsidiyalari va logistik infratuzilma berilishi. Davlat tomonidan maxsus industrial zonalar tashkil etilgan (masalan, Xinjiang to'qimachilik zonalari). Texnologiyalarni tez yangilash va mehnat unumdorligini oshirish.

O'zbekiston uchun imkoniyatlar quyidagilardan iborat: klasterlarga innovatsion texnologiyalarni tez joriy etish uchun investitsiya kreditlari va soliq imtiyozlarini kuchaytirish, paxta-to'qimachilik sanoati uchun maxsus industrial zonalar yaratish, tayyor mahsulot eksportiga logistika markazlari orqali ko'mak berish zarur.

Braziliya tajribasining asosiy yondashuvlari sifatida paxta yetishtirishda yirik fermer xo'jaliklari konsolidatsiyasi, xususiy sektor yetakchi bo'lgan holda ilmiy tadqiqot institutlari bilan integratsiya, paxta yetishtirish va qayta ishlashda raqamli agroteknologiyalar (GPS, dronlar, sensorlar), eksport yo'nalishlarini diversifikatsiya qilishni ko'rsatish mumkin.

O'zbekiston uchun imkoniyatlar: klasterlar amaliyotida yirik xo'jaliklar va ilmiy institutlar o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish, agroteknologiyalarni (dronlar, suv tejovchi GPS texnikalar) subsidiyalash, tayyor to'qimachilik mahsulotlari eksportini diversifikatsiya qilish lozim.

Turkiya tajribasining asosiy yondashuvlari quyidagilardan iborat: Yevropa bozoriga yo'naltirilgan yuqori qo'shilgan qiymatli to'qimachilik mahsulotlari ishlab chiqarish, brend yaratish, dizayn markazlari va marketingga katta e'tibor qaratish, kadrlar tayyorlash uchun kuchli kasb-hunar maktablari tarmog'ini rivojlantirish, xususiy sektor yetakchi bo'lgan klasterlashgan sanoat zonalarini tashkil etish.

O'zbekiston uchun imkoniyatlar: O'zbekiston klasterlarida brend yaratish, "Made in Uzbekistan" konsepsiyasini rivojlantirish, dizayn, fashion va tikuvchilik bo'yicha kollejar va markazlar ochish, Turkiya bilan qo'shma korxonalar sonini oshirish (tayyor kiyim eksporti uchun) lozim.

AQSh tajribasining asosiy yondashuvlari: paxtachilikda ilm-fan asoslangan yuqori samarali genetika va seleksiya, sug'orishda tomchilatib va tejamkor texnologiyalar, qishloq xo'jaligi va qayta ishlash korxonalarida raqamli boshqaruv, katta hajmdagi xususiy kapital ishtirokini kengaytirish.

O'zbekiston uchun imkoniyatlar: paxta seleksiyasini kuchaytirish, yuqori hosilli navlar yaratish, klasterlarda suv tejovchi texnologiyalarni majburiy joriy etish, investorlarga qulay sharoitlarni (yer ijarasi, infratuzilma, kreditlar) kengaytirish.

Pokiston tajribasining asosiy yondashuvlari: paxta yetishtirish iqtisodiyotning bazaviy tarmog'i hisoblanadi, tikuvchilik va to'qimachilik eksportida imtiyozli, past soliq stavkalari qo'llaniladi, kichik va o'rta biznes rag'batlantiriladi, xalqaro bozorga mos, arzon va ko'p miqdordagi mahsulotlar ishlab chiqariladi.

O'zbekiston uchun imkoniyatlar: kichik tikuvchilik korxonalariga klasterlar ichida kichik rezident maqomi berish, soliq stavkalarini eksportchi klasterlar uchun yanada soddalashtirish zarur.

Hindiston tajribasining asosiy yondashuvlari: to'qimachilik sanoatini mintaqaviy klasterlar asosida rivojlantirish, IT bilan integratsiya — raqamli dizayn va avtomatlashtirilgan tikuvchilik, past tannarxli, lekin sifatli ishchi kuchi, eksport kreditlari va davlat kafolatlarini taqdim etish.

O'zbekiston uchun imkoniyatlar: hududlar bo'yicha maxsus to'qimachilik klaster hududlarini tashkil etish, raqamli to'qimachilik texnologiyalarini subsidiyalash, eksportni qo'llab-quvvatlashda Hindiston modeli asosida kredit va sug'urta kafolatlarini joriy qilish lozim.

Misir tajribasining asosiy yondashuvlari: uzoq tolali "Egyptian Cotton" brendi orqali jahon bozorida yuqori narxli premium segmentni egallash, davlat tomonidan paxta navlarini patentlash va brend himoyasini kuchaytirish, to'qimachilik zonalari uchun maxsus iqtisodiy hududlar (QIZ) tashkil etish, xorijiy investorlarga soliq imtiyozlari, eksport subsidiyalari va erkin valyuta rejimini taqdim etish, sanoatda xalqaro brendlar bilan kooperatsiyani rivojlantirish.

O'zbekiston uchun imkoniyatlar: O'zbekistonning "Uzbek Cotton Premium", "UzTextile" kabi brendlarni yaratish va sertifikatlash, maxsus iqtisodiy hududlarda to'qimachilik klasterlari uchun alohida imtiyozlar joriy etish, uzun tolali paxta yetishtirishni kengaytirish (premium segment eksporti uchun), xalqaro yirik brendlarni O'zbekistonga to'g'ridan to'g'ri investitsiya kiritishga jalb qilish zarur.

Eron tajribasining asosiy yondashuvlari: to'qimachilik sanoatida import o'rnini bosish siyosati, klasterlarda mahalliy xomashyo va mahalliy texnologiyalarni qo'llab-quvvatlash, qishloq xo'jaligi va sanoatda davlat tomonidan arzon energiya hamda arzon kredit siyosatini yuritish. Raqamli texnologiyalarni joriy etishga alohida e'tibor berilmog'da. Ichki bozorga yo'naltirilgan yirik tekstil kombinati — Isfahon Textile Complex klasterlashuv modeli mavjud.

O'zbekiston uchun imkoniyatlar: arzon energiya tariflari yoki sanoat uchun alohida tariflarni joriy qilish, klasterlarda texnologiyalarni mahalliyashtirish dasturini kuchaytirish, ichki bozor ulushini oshirish uchun mahalliy to'qimachilikni qo'llab-quvvatlovchi qonunchilikni takomillashtirish, qayta ishlash va ip yigiruvda energiya tejamkor texnologiyalarni subsidiyalash lozim.

Bangladesh tajribasining asosiy yondashuvlari: Bangladesh dunyoda tayyor to'qimachilik mahsulotlari eksporti bo'yicha 2-o'rinda turadi. Klasterlashuv asosida RMG — Ready Made Garments zonalari tashkil

etilgan. Soliq imtiyozlari, eksportchi korxonalar uchun “tax holiday” siyosati qo'llaniladi. Kadrlar tayyorlash tizimi keng rivojlangan, tikuvchilik markazlari faoliyat yuritadi. Mamlakat xalqaro brendlar uchun to'qimachilik ishlab chiqarishning offshor hududiga aylangan. Arzon ishchi kuchi va keng ko'lamli eksport infratuzilmasi mavjud.

O'zbekiston uchun imkoniyatlar: tayyor kiyim-kechak ishlab chiqarishni keskin kengaytirish, xom ip eksportini kamaytirish, maxsus eksport zonalarini tashkil etish, tikuvchilik bo'yicha qisqa muddatli o'quv markazlarini yaratish, xalqaro brendlar uchun “ready production base” sifatida pozitsiya egallash, eksportga yo'naltirilgan klasterlarga “tax holiday” mexanizmlarini joriy qilish zarur.

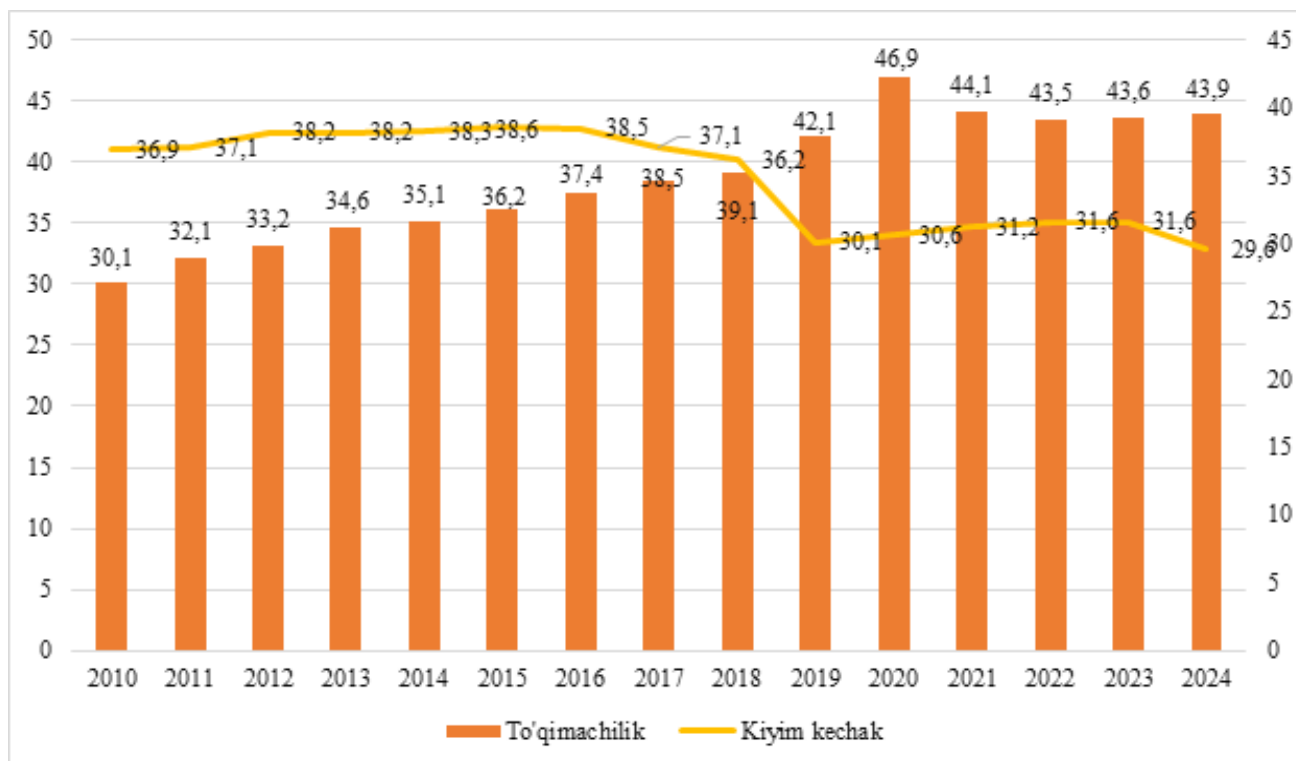
Qozog'iston tajribasining asosiy yondashuvlari: paxta yetishtirish miqdori kam bo'lsa-da, to'qimachilik klasteri — YUTI (Yuzniqor Tog'ay) modeli tajribasi mavjud. Klasterning asosiy vazifasi chuqur qayta ishlash va vertikal integratsiyani ta'minlashdan iborat. Davlat tomonidan infratuzilma qo'llovi, grantlar va subsidiyalar beriladi. “Qozog'istonning yengil sanoati” dasturi orqali ishlab chiqaruvchilarga qo'shimcha yordam ko'rsatiladi. Xitoy va Turkiya investitsiyalari faol jalb etilmoqda.

O'zbekiston uchun imkoniyatlar: infratuzilmani rivojlantirish bo'yicha qo'llab-quvvatlashni kuchaytirish, elektr energiyasi, suv va logistika jarayonlarini soddalashtirish, klasterlarda vertikal integratsiyani chuqurlashtirish talablari, to'qimachilik loyihalariga xorijiy investorlar uchun kafolat jamg'armalarini yaratish, Turkiya va Xitoy investorlarini jalb qilish bo'yicha maxsus investitsiya dasturlarini joriy etish lozim.

Indoneziya tajribasining asosiy yondashuvlari: to'qimachilik sanoati YAIMning muhim qismi bo'lib, davlat eksportga yo'naltirilgan siyosatni olib boradi. Xalqaro sertifikatlar (OEKO-TEX, ISO) joriy etilgan va sifat standartlari qat'iy nazorat qilinadi. Texnologiyalarni modernizatsiya qilish uchun subsidiyalangan kreditlar ajratiladi. “Industrial Park”lar orqali yirik to'qimachilik klasterlari yaratilgan. Mehnat ko'nikmalarini oshirish bo'yicha davlat va xususiy sektor hamkorligi yo'lga qo'yilgan.

O'zbekiston uchun imkoniyatlar: xalqaro standart va sertifikatlarni majburiy tatbiq etish, klasterlarning texnologik yangilanishi uchun foizsiz yoki qulay foizli kreditlar ajratish, to'qimachilik sanoati klasterlari uchun industrial parklar tashkil etish, mehnat ko'nikmalarini oshirish uchun trening markazlarini yo'lga qo'yish zarur.

Jahon Savdo Tashkilotining (JST) so'nggi ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, Xitoyning jahon kiyim-kechak eksportidagi bozor ulushi 2024-yilda 29,6 foizgacha kamaygan bo'lsa-da, bu 2010-yildan beri eng past ko'rsatkich hisoblanadi. Shu bilan birga, Xitoyning to'qimachilik eksportidagi bozor ulushi 2024-yilda 43,3 foizga yetib, o'tgan yilgi 41,5 foizdan oshgan. Boshqacha qilib aytganda, rivojlanish nazariyasining bosqichlariga mos ravishda, Xitoyning boshqa kiyim-kechak eksport qiluvchi mamlakatlar uchun asosiy to'qimachilik yetkazib beruvchisi sifatidagi roli tayyor kiyim eksportining pasayishiga qaramay, o'sishda davom etmoqda (1-rasm).

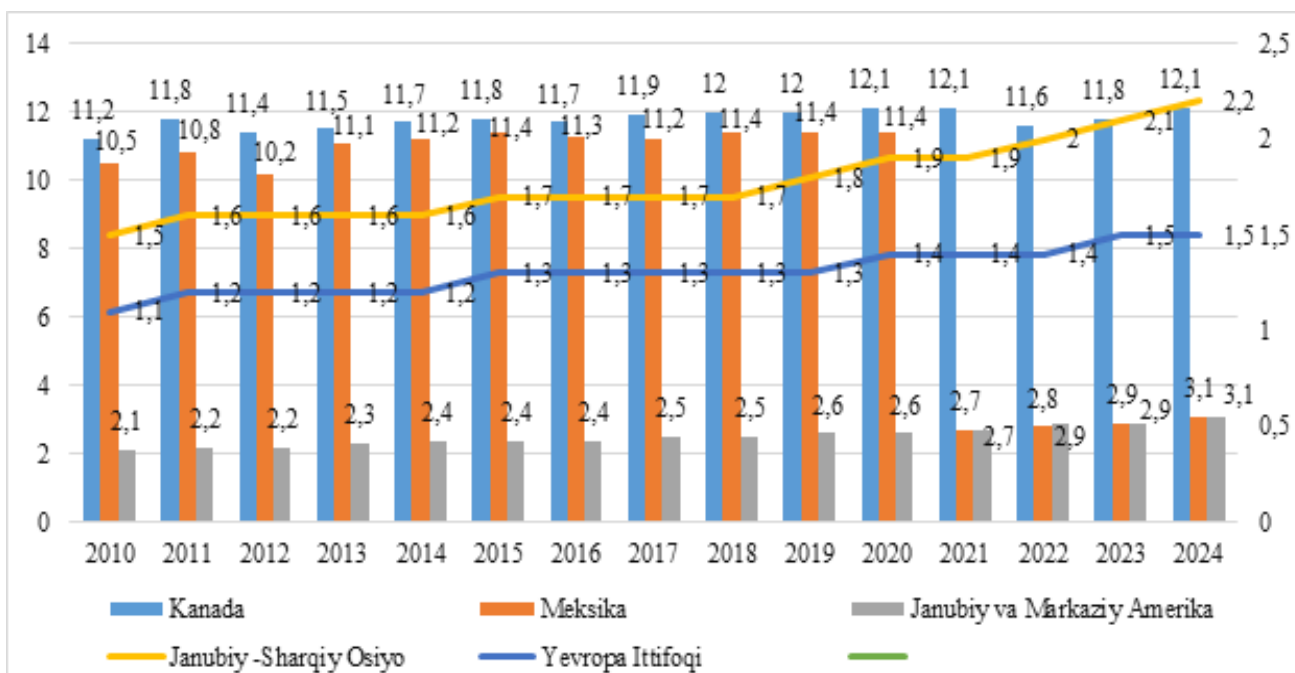
1-rasm. Dunyo to'qimachilik va kiyim-kechak eksportida Xitoyning bozor ulushi, foizda¹

¹ Muallif tomonidan tayyorlangan. <https://shenglufashion.com/category/statistics/>

2010–2024-yillardagi statistik ma'lumotlar Xitoyning dunyo to'qimachilik va kiyim-kechak eksportidagi bozor ulushi yuqori darajada saqlanib qolayotganini ko'rsatadi. To'qimachilik mahsulotlari bo'yicha Xitoyning ulushi 2010-yildagi 30,1 %dan boshlab yildan yilga o'sib, 2019-yilda 42,1 foizni, pandemiya davrida esa 2020-yilda 46,9 foizni tashkil etgan. Keyingi yillarda biroz pasayish kuzatilgan bo'lsa-da, 2023–2024-yillarda yana 43 foiz atrofida barqarorlashgan. Bu Xitoyning global xom to'qima va ip-gazlama bozorida hanuz yetakchilik mavqeini saqlab qolayotganidan dalolat beradi.

Kiyim-kechak eksportida esa boshqacha dinamik kuzatiladi: Xitoyning ulushi 2010–2016-yillarda 36–38 foiz oralig'ida bo'lgan bo'lsa, 2017-yildan boshlab asta-sekin pasaya boshlagan. 2019-yilda 30,1 foiz, 2024-yilda esa 29,6 foizga tushgan. Bu pasayishning asosiy sabablari Bangladesh, Vetnam, Hindiston va boshqa davlatlarda arzon ishchi kuchi hisobiga raqobatning kuchayishi hamda global brendlarning ishlab chiqarishni boshqa mintaqalarga ko'chirish jarayonlari bilan izohlanadi. Shunga qaramay, Xitoy hali ham kiyim-kechak eksportida dunyodagi eng yirik yetkazib beruvchilardan biri bo'lib qolmoqda. Umuman olganda, ma'lumotlar Xitoyning to'qimachilikda barqaror yetakchi, kiyim-kechakda esa raqobat bosimi ortgan bo'lsa-da, hanuz dunyo bozorida eng yirik o'yinchi ekanini ko'rsatadi.

Qo'shma Shtatlar Meksika va Kanadadan to'qimachilik hamda tikuvchilik mahsulotlari eksportining qo'shilgan qiymatiga muhim hissa qo'shayotgan bo'lsa-da, uning ulushi 2015–2022-yillar orasida biroz kamaydi, ya'ni taxminan 12–14 foizdan 11 foizgacha tushdi. AQSh to'qimachilik va tikuvchilik sanoatining iqtisodiy manfaatlariga sezilarli ta'sir ko'rsatadigan ushbu Shimoliy Amerika qo'shma ishlab chiqarish ta'minot zanjirini zaiflashtirish emas, balki kuchaytirish juda muhimdir. Bu, ayniqsa, AQSh va Osiyo yoki Yevropa Ittifoqi mamlakatlari o'rtasida to'qimachilik va kiyim-kechak ishlab chiqarish bo'yicha ta'minot zanjiri hamkorligi cheklangan bo'lib, o'sish ko'rsatkichlari past bo'lganini inobatga olganda muhim ahamiyat kasb etadi. OECD ma'lumotlariga ko'ra, Osiyo va Yevropa Ittifoqi mamlakatlari to'qimachilik va kiyim-kechak eksportida AQShning qo'shilgan qiymati bor-yo'g'i 1,5 foiz atrofida qolgan (2-rasm).

2-rasm. 2010-2024-yillarda davlatlarning yalpi eksportidagi qo'shilgan qiymat ulushi – to'qimachilik, kiyim-kechak, charm va unga oid mahsulotlar, foizda²

2010–2024-yillar davomida turli mintaqa davlatlarining to'qimachilik, kiyim-kechak, charm va unga oid mahsulotlar bo'yicha yalpi eksportdagi qo'shilgan qiymat ulushi barqaror, ammo sekin o'sish tendensiyasini namoyon qilmoqda. Eng yuqori ko'rsatkich Kanada hissasiga to'g'ri kelib, uning ulushi 11–12 foiz atrofida barqaror saqlangan. Bu mamlakatning yuqori texnologiyali qayta ishlash sanoati va eksportdagi sifat standartlari yuqoriligini ko'rsatadi. Meksikada esa 2021-yildagi keskin pasayish (2,7 foiz) kuzatilgan bo'lib, bu global pandemiya va logistika uzilishlari natijasida yuzaga kelgan. Ammo 2022–2024-yillarda asta-sekin tiklanish mavjud.

2 Muallif tomonidan tayyorlangan. <https://shenglufashion.com/category/statistics/>

XULOSA VA TAKLIFLAR

So'nggi yillarda to'qimachilik va kiyim-kechak eksportida kuzatilayotgan sust o'sish tendensiyasi rivojlanayotgan mamlakatlar, jumladan, O'zbekiston paxta-to'qimachilik klasterlari faoliyatida mavjud model va strategiyalarni qayta ko'rib chiqish zaruratini taqozo etmoqda. Ishlab chiqarish va investitsiyalardagi o'sish mavjud bo'lsa-da, tarmoqning o'sish sur'atlarida sekinlashish aniq ko'zga tashlanmoqda. Bu esa ishlab chiqarish-xo'jalik munosabatlarini modernizatsiya qilish, strategik diversifikatsiya va global bozor talablariga moslashuvni talab qiladi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, eksport geografiyasini va nomenklaturasini diversifikatsiya qilish eng muhim ustuvor yo'nalishlardan biridir. Xitoy va Turkiya bozorlarida paxta ip-kalava importining sezilarli darajada qisqarishi O'zbekiston mahsulotlariga ham ta'sir ko'rsatgan bo'lsa, mintaqaviy qo'shni davlatlar bozorlarida eksportning pastligi mavjud salohiyatning yetarlicha ishga solinmaganini ko'rsatadi. Shu munosabat bilan mahalliy ishlab chiqarish sifatini xalqaro standartlar va sertifikatlashtirish talablariga moslashtirish, shuningdek, eksportni diversifikatsiya qilish orqali xavf-xatarlarni kamaytirish strategik ahamiyatga ega. Prezident tomonidan belgilangan rejalar doirasida sertifikatlangan korxonalar sonini 300 taga yetkazish maqsadi bu boradagi muhim qadam sifatida e'tiborga molikdir.

Tarmoqni barqaror rivojlantirishning navbatdagi bosqichi sifatida smes, sintetik va zamonaviy to'qimachilik materiallari ishlab chiqarishni kengaytirish, turli ko'rinish va dizayndagi kiyim-kechak mahsulotlarini ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi. 2024-yil ma'lumotlariga ko'ra, sintetik/kimyoviy xomashyo importining katta qismi (62 %) Xitoydan amalga oshirilgan bo'lib, bu mahalliy sanoatning xomashyo mustaqilligi va qo'shimcha qiymat zanjirini rivojlantirish zaruratini ko'rsatadi. Shu sababli klasterlarda tola qayta ishlash quvvatlarini rivojlantirish yoki ip ishlab chiqaruvchi korxonalar bilan samarali hamkorlikni yo'lga qo'yish lozim.

Kadrlar salohiyatini rivojlantirish va yetarli mutaxassislarni tayyorlash ham dolzarb vazifa bo'lib, sanoat rivojlanishi bilan birga muhandislar, texnologlar, marketologlar va boshqa ixtisosliklarga bo'lgan talab ortadi. Shuningdek, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va raqobatbardoshlikni mustahkamlash tarmoq barqarorligining muhim omili hisoblanadi. Mahalliy tekstil va tikuvchilik sohasidagi mehnat unumdorligi nisbatan past bo'lgani tufayli, konsalting xizmatlari va ishlab chiqarish jarayonlarini optimizatsiya qiluvchi mexanizmlarni joriy etish orqali korxonalar samaradorligini oshirish lozim. Bu esa resurslarni qayta ishlash, infratuzilmani umumiy yaratish va malakali kadrlar tayyorlash bo'yicha hamkorlikni rivojlantirish imkoniyatini beradi.

Xalqaro tajribalar tahlili (Xitoy, Braziliya, Turkiya, AQSh, Pokiston, Hindiston, Misr, Bangladesh, Qozog'iston va Indoneziya) shuni ko'rsatadiki, ilg'or klaster yondashuvlari O'zbekiston amaliyotiga moslashtirilishi mumkin. Xususan, vertikal integratsiya, eksportni diversifikatsiya qilish, maxsus industrial zonalar yaratish, texnologik yangilanish va innovatsion kredit-subsidiya mexanizmlari orqali to'qimachilik sanoatining global bozor raqobatbardoshligini oshirish mumkin. Xorijiy tajriba, shuningdek, brend yaratish, yuqori qo'shilgan qiymatli mahsulotlar ishlab chiqarish, raqamli texnologiyalarni joriy etish va samarali kadrlar tayyorlash sohalarida O'zbekiston klasterlari uchun muhim yo'nalishlarni belgilaydi.

Statistik ma'lumotlar (JST, OECD) tahlili Xitoyning global to'qimachilik bozorida barqaror yetakchilik qilayotganini, kiyim-kechak eksportida esa raqobat bosimi ortgan bo'lsa-da, O'zbekiston uchun diversifikatsiya va innovatsiyalarni kengaytirish imkoniyatlari mavjudligini ko'rsatadi. Shuningdek, Qo'shma Shtatlar, Kanada va Meksika misollarida qo'shilgan qiymatli eksport zanjirini rivojlantirish va xalqaro hamkorlikni kuchaytirish strategik ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, tadqiqot shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston paxta-to'qimachilik klasterlari orqali investitsiyalarni jalb qilish, texnologik modernizatsiyani amalga oshirish va kadrlar salohiyatini oshirish orqali milliy iqtisodiyotning o'sishiga, eksport salohiyatini kengaytirishga va ish o'rinlarini yaratishga sezilarli hissa qo'sha oladi. Shu bilan birga, eksportni diversifikatsiya qilish, zamonaviy va sintetik materiallar ishlab chiqarish, brend yaratish, xalqaro sertifikatlar va standartlarga moslashish orqali tarmoqning uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta'minlash mumkin. Bu strategik choralar O'zbekiston paxta-to'qimachilik sanoatini global raqobatbardosh va barqaror rivojlanayotgan tizimga aylantirishda muhim poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Rosenfeld S. Clusters and Competitiveness (2015). Harvard University Press.
2. Natin, A. Agroclusters and Regional Development (2017). Springer.
3. Gereffi, F. Global Value Chains in Textiles (2018). Cambridge University Press.
4. Kaplinsky, R. Textile Clusters in Developing Economies (2019). Routledge.
5. Humphrey, J. Industrial Upgrading in Textile Clusters (2021). Palgrave Macmillan.
6. Rasulov, Sh. Paxta-to'qimachilik klasterlari va investitsiya samaradorligi (2018). Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti.
7. Karimov, N. Texnologik modernizatsiya va ishchi kuchi optimallashtirish (2020). Toshkent.
8. Tursunov, O. O'zbekistonning eksport salohiyatini rivojlantirish (2022). Toshkent.
9. World Trade Organization (2024). World Textile and Apparel Trade Statistics.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2025. № 11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100